

שמחת שלמה

מאוצרותיו המשמחים של זקנינו רבי שמחה שלמה לוין זצ"ל

גליון מספר 25, פרשת בחוקתי – כ"ח אייר, תשע"ה

* * *

למעוניינים לקבל הגליון בדואר, בפקס או בדואר אלקטרוני
או להוסיף הערות והארות, מעשים והנהגות, מתורתו של זקנינו הצדיק זצ"ל:
אברהם משה רוט, פארן 1' ירושלים, 0527652027
דוא"ל: haravsslevin@gmail.com

* * *

פרשת בחוקתי

שתהיו עמלים בתורה

אם בחוקותי תלכו

שתהיו עמלים בתורה

הנה בתפילת רבי נחוניא בן הקנה אנו אומרים 'אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר', ותמה החפץ חיים, והרי כל הפועלים עמלים ומקבלים שכר, שאם אינם מקבלים משכורתם למה זה הם עמלים.

וביאר, שבנוהג שבעולם מי ששכר פועל לתפור לו בגד או מנעלים והפועל יעמול בזיעת אפיים כל היום וכל הלילה ולא יצליח לתפור את הבגד או המנעלים, כלום יקבל שכרו?! הרי הבעל-הבית אל הבגד נשואות עיניו, ואם לא השלים מלאכתו אף אם יעמול ימים רבים לא ישלם לו, כי לא עבור העמל הוא מקבל שכר אלא על המעשה, ועמל בלי מעשה אין בו תועלת. [ויש להוסיף שאף אם אינו פועל קבלן אלא שכיר, שאז מקבל אמנם שכר על שכירותו אף אם לא השלים המלאכה, אך מ"מ אין השכר על העמל אלא על העבודה, ואם במשך עבודתו חש כאב בראשו והיה צריך לעמול ולהתאמץ יותר, אינו מקבל תוספת שכר על זה, כי אין התשלום על העמל אלא על המלאכה]

לא כן הוא בלימוד התורה, אנו נצטוינו לעמול בתורה, ככתוב אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה, ואף אם לא יבין העניין לאשורו, כמו שאמרו חז"ל אין אדם עומד על דברי תורה אלא א"כ נכשל בהם תחלה, עם כל זה הוא מקבל שכר על העמל אף אם המלאכה לא נעשתה, [וכן אם חש בראשו בזמן הלימוד מקבל תוספת שכר על העמל והטורח], זוהי כוונת חז"ל אנו עמלים ומקבלים שכר – על העמל עצמו, והם עמלים ואינם מקבלים שכר – על עמלם אלא על התוצאה. עכ"ד החפץ חיים.

ובאמת צריך ביאור, למה זה הוסיפה תורה מצוה מיוחדת שתהיו 'עמלים' בתורה מה שלא מצאנו בשאר מצוות. [ואמנם גם בשאר מצוות מצאנו שלפום צערא אגרא, אך אין הצער מצוה מצד עצמה, ואם יכול לקיימם בניקל שפיר דמי, ואין צריך לחזור אחר העמל במצוות, אבל לימוד התורה צריך להיות דוקא מתוך עמל, וכמו שכתב החזו"א באגרותיו שכל המעלות שנאמרו על לימוד התורה הכוונה דוקא על לימוד מתוך עמל ויגיעה].

וביאר בזה **אאמו"ר רבי אריה זצוק"ל** באגרת לצעיר אחד בעל כשרונות שנתרשל מלעמול בתלמודו:

'הקב"ה חננך בכשרונות נעלים מצוינים, אך אם בחוקותי תלכו – המקום ית"ש מתאוה שיהיו עמלים בתורה, מצאת ולא יגעת אל תאמין, העמל בתורה קובע בנפש העמלה את רוממות וקדושת התורה האלקית. ואם לא עכשיו אימתי, גרסא דינקותא כלילי דוורדא [כנזר של וורדים], העושר והאושר האמיתי לפניך, ואל תאבד חלילה, וכדאי בשביל התורה לוותר על כמה דברים, ותהי חשקך בתורה ותהי בעזה"י לאיש סגולה בקרב עם סגולה אשר ישראל בכך יתפאר'.

הרי לנו שהטעם שמתאוה הקב"ה לעמל התורה דוקא הוא משום שעל ידי העמל נקבע בנפש האדם רוממות התורה וקדושתה.

וכע"ז מצאנו שכתב הלקט יושר בשם רבו התרומת הדשן על אותם הבחורים העשירים המפונקים שעשו להם שולחנות שכשיושבין במקומן הופכים [ר"ל מסובבים] את השולחן לאיזה צד שירצו ועליו רבה ספרים [כלומר שהמציאו מנגנון שאפשר לסובב השולחן ולקרב הספרים הרחוקים בלי לקום ממקומם] לא טוב הם עושים, **אדרבה כשמבקש אחר הספר ובא לו בטורח גדול זוכר באותו מעשה מה שרוצה ללמוד'.**

והיינו כנ"ל שהעמל הוא מעשה קנין שקונה בנפשו את מה שזוכה לו בלימודו, הן את עצם הלימוד שאינו ממחר לשכוח, והן את הרוממות והקדושה שהם נקבעים בנפשו.

מצאת ולא יגעת אל תאמין – החלק הפרטי בתורה מתגלה רק בעמל

ומה שכתב אאמו"ר בתוך דבריו **'מצאת ולא יגעת אל תאמין'** כוונתו בזה, עפ"י מה שהארכנו בגליון הקודם שנתן הקב"ה לכל אחד ואחד את חלקו המסויים בתורה, וכמו ששמעתי **מאחי גאון ישראל רבי חיים יעקב זצ"ל** שדקדק למה בפרשת יתרו כתוב **'ויענו כל העם יחדיו'** ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה, וכן במשפטים כד ג כתוב **'ויען כל העם קול אחד'** ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה, ואילו גבי עניית 'נעשה ונשמע', כתוב **'ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע'**, ושם לא כתוב **'כל העם יחדיו'**, (א"ה), והשיר המושר בפי העם **'ויענו כל העם יחדיו'** ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע' הוא שיבוש הנובע מצירוף ב' פסוקים שונים).

וביאר אחי זצ"ל דהיינו משום שה'נעשה' הוא חיוב על כל ישראל בשווה, שכולם מחוייבים בעשיה ובקיום המצוות, ושייך לומר ע"ז ויענו כל העם יחדיו, אבל הנשמע – היינו לימוד התורה והבנתה – אינו שווה בכל ישראל, כי לכל אחד ישנו החלק הפרטי והמסויים שלו לפי דרגתו ושורש נשמתו, ולכן שם לא כתבה תורה **'כל העם יחדיו'**, כי כל אחד אמר **'נשמע'** על חלקו שלו.

והנה כתב הגר"א על המשנה יגעת ולא מצאת אל תאמין, שהקב"ה הטמין חלקו של כל אחד ואחד בתוך הורה, באופן שלא יוכל להגיע לחלקו הפרטי בלא שיעמול בה תחילה, ועפ"י דברי הגר"א הללו כתב החפץ חיים בשם עולם פי"ג לבאר את ההבדל בין **'תבקשנה ככסף'** ל**'כמטמונים תחפשנה'** - שהמבקש להרויח ממון בשוק, אם רואה שאינו מצליח בכך, מושך ידו וחוזר לביתו בפחי נפש, אבל מי שהוריש לו אביו מטמון אוצר גדול וגילה לו שהטמינו עבורו בתוך חלקת אדמה, וציווהו לעדור ולחפור לחפש את המטמון המוכן לו, הנה אם עבר יום או יומיים ולא גילה את המטמון, אינו מושך ידיו מחמת זה, **שהרי יודע הוא בודאי שיש כאן במקום זה מטמון שממתין לו**, ואם לא מצא בצד זה בודאי נמצא הוא בצד השני, ואם לא מצאו היום בודאי ימצא מחר.

כך בתורה הקדושה 'לכל איש ואיש ניתן חלק בתורה הקדושה בעת מעמד הר סיני שהיו כל הנפשות שם, ולפיכך אנו מבקשים ותן חלקנו בתורתך, וכל אחד ואחד בבואו לזה העולם **כאשר מתייגע בתורה הוא מוצא החלק שניתן לו ולזה החלק מושך לו לבו**, ... וזה החלק הוא מין מטמון שהטמין הקב"ה עבורו בתורה, כי אב רחמן הוא ורוצה שלא יתבייש שום איש בבואו שם, ועל כן לענין התורה צריך לחפש היטב היטב ולייגע עצמו, **שבדאי ימצא המטמון שהטמין הקב"ה עבורו** עכ"ד הקדושים של החפץ חיים. הרי מבואר שבכל סוגיא וסוגיא ובכל חלק מחלקי התורה, טמון לאדם מטמון שהטמין הקב"ה עבורו בתורה, חידוש נפלא או מבט חדש, חשבון מבריק או ביאור נפלא, וזהו החלק המסויים שלו אשר ליבו ימשך אחריו, [ולא כפי שסוברים העולם שחלקו בתורה היינו רק באחד מחלקי התורה, שאחד חלקו במקרא והשני חלקו בהלכה וכדומה, אלא יש לכל אחד מישראל חלק מסויים בכל חלק וחלק מן התורה], וע"י שהוא עמל בתורה וחופר אחר המטמון הוא מגיע אליו.

זהו מש"כ **אאמו"ר זצ"ל** במכתבו הנזכר לצעיר בעל הכשרון שנתרשל בלימודו 'מצאת ולא יגעת אל תאמין', היינו מה שאתה מוצא בלא יגיעה, אינו חלקך שלך שאתה מבקש אחריו, וכמוש"כ הגר"א. והטעם שבאמת הטמין הקב"ה את חלקו של כל אחד ואחד באופן שצריך לבקש אחריו ביגיעה דוקא, הוא כדי שע"ז יקנה הדברים בנפשו ויחרטו על ליבו רוממות וקדושת התורה, וכמוש"כ אאמו"ר שם.

הברכה האמיתית – לעסוק בתורה בלא מפריעים

באופן אחר נראה שעיקר מצות אם בחוקותי תלכו – שתהיו עמלים בתורה, היינו שבה יהיה כל עמלו וטרחתו, ולא יהיה הלימוד כאיזה עסק קל נוסף על שאר עסקיו, אלא אליה הוא נושא את נפשו, וזהו עבודתו ועמלו, שראשו ומחשבתו מונחים בתוך התורה, כי הם חיינו.

[א"ה, בענין זה העירני **הגאון רבי יחיאל גרינבלט שליט"א** על מש"כ בגליון הקודם שפירוש התפילה 'ותן חלקנו בתורתך' היינו את החלק הפרטי שיש לכל אחד בתורה, ואמר לי ע"ז דזהו דרך דרש אבל דרך הפשט מבואר בראשונים ע"ס התפילה (אבודרהם ור"י בן יקר ועוד) שהוא מלשון 'והיא חלקך בחיים', כלומר שאנו מבקשים 'ותן חלקנו בתורתך' – שהתורה תהא החלק שלנו, העסק הקבוע שלנו. וזה כעין לשון הכתוב 'כי חלק ה' עמו', היינו שאנחנו חלקו ונחלתו, וכן 'חלקי ה' אמרתי לשמור דבריד', וכן רבים.

אכן הוסיף רבי יחיאל הנ"ל שדרך הדרש ודרך הפשט שזורים ותלויים זה בזה, שכן אימתי יכול האדם שיהיה כל עסקו וחלקו בתורה – זהו על ידי שהוא מוצא את חלקו המסויים בתורה, בבחינת אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ, כי אם אינו עוסק בחלק התורה שהוא 'שלו' לפי שורש נשמתו אינו מוצא בה טעם וסיפוק כל כך ואינו יכול להיות כל חלקו ועסקו בתורה. ודפח"ח.

אכן לפי דברי החפץ חיים שהביא סבא לעיל, אפשר לשזור הפשט והדרש גם באופן הפוך, אימתי מוצא האדם את חלקו הפרטי והמסויים בתורה – כאשר הוא עמל בה בכל כוחו, וכל חלקו ועיסוקו בתורה בלבד, אז ימצא את חלקו שלו וחידושי הטמונים והמוצפנים בתורה, שמחכים עליו מימי הר סיני שיבוא ויגלה טמונותיה].

והנה, בפירוש על חק לישראל (בשפת היידיש) תמה מדוע בפרשתנו נכתבו הברכות בקצרה, במספר פסוקים ספורים, ואילו הקללות נכתבו באריכות גדולה, והרי מרובה מידה טובה ממידת פורענות. והמשיל משל, לעשיר בעל אחוזה שהעניק לבנו שדה גדולה במתנה, וציוה עליו לעבדה ולשמרה לסקלה ולעזקה, ואף שכר עבורו פועלים שיעבדו עמו בשדה, בסוף כל יום לאחר גמר עבודתם נתן האב לפועלים שכר יומם ואילו לבנו נתן כמה פרוטות לדמי כיס. יום אחד הגיע האב לביקורת וראה את הבן והפועלים כשהם יושבים בטלים מעבודתם, מיד החל להכות את בנו ולהענישו קשות ואילו את הפועלים פיטר מעבודתם ושלחם לדרכם. תמה הבן, למה תמיד אני מופלה לרעה משאר הפועלים, בין בשכר ובין בעונש, שכאשר אנחנו עובדים כראוי כמצוותך, הם מקבלים משכורת שלימה ואילו אני מקבל פרוטות אחדות, ואילו כאשר אנו מתרשלים מעבודתנו אני נענש חמורות ככל כפליים מן הפועלים.

השיב לו אביו: הלא תבין?! הרי שדה זו – שלך היא! לך לא מגיע שכר כלל על עבודתך בשדה, שכן בשלך אתה עובד, העבודה עצמה מביאה תועלת גדולה לעצמך ולמה מגיע לך עוד שכר על זה, אבל הפועלים עובדים בשדה לא להם ולכן מגיע להם שכר על זה. וכן להיפך, כאשר אתה מתרשל – עוונך כפול ומכופל, כי את שלך אתה מזניח ולעצמך אתה מזיק.

והנמשל, הקב"ה נתן לנו את התורה לעמול בה, להתענג על מתיקותה, להתבשם מרוממותה וקדושתה, זהו עצמו שכר גדול ועצום. לכן אם שומרים אנו את התורה, לא מגיע לנו על זה ברכות מרובות, וכי בשביל אחרים אנו עמלים?! הלא עונג ושכר גדול הוא לנו! וכן להיפך, אם ישראל מזניחים את כרמם שלהם, ומתרשלים מלעסוק בתורה, הרי עונשם מרובה.

ובאופן אחר קצת נראה לבאר הטעם שהברכות קצרות כל כך בייחס אל הקללות, משום שהברכה אחת היא – שלא יהיו להם מפריעים לעסוק בתורה ה' בנחת ובשלווה, ומה צריך יהודי יותר מזה?! ואם כן אין טעם להאריך בברכות, וכי יתאר הכתוב את מיני המעדנים שיהיו על שולחנו או את פאר בתינו ומהירות עגלותינו?! אין חפצנו אלא לשבת מול הגמרא בנחת ובשלווה ולהתענג על ה'. משא"כ הקללות הינן הפרעות ועונשים שונים ומשונים, אשר כל אחת מהם מעורר פחד ואימה מצד עצמו, כמו שהאריך הכתוב לתאר מיני מחלות וצרות ה'.

ובפרט מתבאר הדבר לפי מה שביארנו העניין של 'אם בחוקותי תלכו' – שתהיו עמלים בתורה, שזה יהיה כל עמלכם ועסקכם, בתוכה תהיו הולכים ובזה תהיו מונחים. וא"כ בודאי אין מקום לשכר של ברכת עשירות או תענוגים וכדומה, כי מדובר בשכר על 'בחוקותי תלכו' שאינם מתעסקים וחפצים בשום דבר אחר זולתי לשבת ולעסוק בתורה בעמל וביגיעה, ולכן גם השכר אחד הוא שלא יהיו להם שום מפריעים לעסוק בתורה.

לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן

והנה לפי פשוטו של מקרא 'אם בחוקותי תלכו' היינו שתשמרו מצות השמיטה שע"ז ניתנו הברכות והקללות, וכמפורש בהמשך הפרשה 'אז תרצה הארץ את שבתותיה', ונראה שאין הפשט סותר לדרש שתהיו עמלים בתורה, כיון שזהו תכלית מצות השמיטה לשבות מעבודת הארץ ולהיות כל כולו רק לה' בשקידת התורה.

נמצא שלפי פשוטו 'אם בחוקותי תלכו' היינו שתעזבו בשנת השמיטה את כל עסקי עבודת האדמה, ותשליכו על ה' ייבכם, להיות עוסקים אך ורק בתורת ה' בלא לדאוג לתבואת השנה. ולפי מדרשו קאי על לעתיד לבוא [כמוש"כ הרמב"ן כאן] שיהיו כל ישראל בדרגה עליונה שיעזבו כל עסקיהם ויעסקו אך ורק בעבודת ה'.

ואז יהיו כולם כדרגת רשב"י שתורתו אומנותו וכדעתו שכאשר ישראל עוסקים בעבודת הארץ 'ואספת דגנך' אין הם עושים רצונו של מקום (ברכות לה ע"ב), וכבר ביארו דאע"פ שכתוב בפירוש 'והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי' מ"מ אפשר שישמעו למצוות ה' אך לא יעשו 'רצונו' של מקום. כי לדעת רשב"י עיקר רצונו של הקב"ה – אף שאינו חיוב גמור – שיעזבו ישראל כל עסקיהם ויעסקו אך ורק בתורת ה'.

וזהו שאמרו חז"ל לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן, והיינו שבשביל לקבל התורה צריכים להסיח דעתם לגמרי מכל ענייני עוה"ז, ולא לבקש אחר כלום, אלא לשקוע כל כולו בעמל התורה. א"ה, ושמעתי מידידי הנעלה עדי לגאון, רבי צבי אלימלך וינברג שליט"א, שזהו מה שאנו אומרים בברכת אהבה רבה 'בעבור אבותינו שבטחו בך – ותלמדם חוקי חיים', היינו שהם היו אוכלי המן שבטחו בך לגמרי ולא פנו אל טרדות חיי שעה, ובזכות זה לימדתם חוקי חיים, חיי עולם.

וזה אפשר לקיים על ידי שיהיה בטחוננו בה' יתברך שברצונו מוריש ומעשיר, ואין הדבר תלוי כלל בהשתדלותו שלו אלא הוא זן ומפרנס לכל אחד כפי חלקו שגזור עליו. ושמעתי ע"ז מאחי הגר"ח זצ"ל על הפסוק 'עשיר ורש נפגשו' – עושה כולם ה', שהעשיר סובר שהעני אינו מתעשר מחמת עצלותו או טיפשותו שאינו יודע לשלוח ידו במסחר ולהתנהל נכון וכו', ואילו העני בטוח שהעשיר הוא בודאי חכם גדול שיודע לעשות מהלכים מבריקים בדרכי המסחר וכו', אכן כאשר 'עשיר ורש נפגשו', לפתע מתברר לעשיר שהעני חכם לא פחות ממנו, ואילו העני מגלה שהעשיר אינו כה חכם.. מכאן הם מבינים ש'עושה כולם ה', הוא מוריש ומעשיר, הוא גזר מי יעני ומי יעשר, ואין זה תלוי כלל בחכמת האדם ובהשתדלותו, כי לא לחכמים לחם.

וכשאדם מתבונן בזה, יכול לעזוב כל השתדלותו ולהיות כאוכלי המן, לשבת על התורה ועל העבודה ולבטוח בקב"ה שיזמין לו כל צרכיו.

ושמעתי **מרבי נח לוי זצ"ל** על מה שאמרו חז"ל ונתתי גשמיכם בעתם בליל רביעי ובלילי שבתות שאין דרך בנ"א לצאת בהם, ותמוה, איך הוציאו זה מן הכתוב, הרי שפיר אפשר לפרש כפשוטו 'בעתם' שיגיעו הגשמים בעת הגשמים בחורף ולא בקיץ.

ופירש שכיון שפרשתנו איירי כאשר יהיו ישראל בדרגה עליונה כרשב"י וחבריו, שיהיו כל עסקיהם בתורה, הרי בזמן שילכו הם בדרך יסלק הקב"ה מהם גם צער קטן זה של הגשמים, וכדאיאתא בגמ' בתענית דף כ"ד מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהיה הולך בדרך וירד גשם, ואמר לפניו 'רבש"ע, כל העולם כולו בנחת וחנינא בצער?!' ופסק הגשם, כשהגיע לביתו אמר 'כל העולם בצער וחנינא בנחת?!' וחזרו הגשמים, אמר רב יוסף: מאי אהניא ליה צלותא דכהן גדול לגבי רבי חנינא בן דוסא? כלומר, תפילתו של כהן גדול שלא תשמע תפילתם של עובדי דרכים אינה מועילה כדי למנוע מתפילתו של רבי חנינא בן דוסא להתקבל.

ואם כן לעתיד לבוא כאשר כולם יהיו בדרגה עליונה, כל אחד מישראל שילך בדרך ימנע את הגשם, וממילא בהכרח ש'בעתם' היינו בלילי רביעי ובלילי שבת שאז אין הגשם מפריע להולכי דרכים. וכל זה כדברינו עד עתה, שעיקר השכר בפרשתנו הוא שיסיר הקב"ה כל טירדה מאיתנו שנוכל להגות בתורה בלא שום צער, ולכך אפילו כאשר נלך בדרך ונשגן דברי תורה, יהיו נפסקים הגשמים מלפנינו כדי שלא להטרידנו בלימודינו.

א"ה, הנה, תיקן עזרא לישראל שיהיו קוראים קללות קודם עצרת וקודם ר"ה משום תכלה שנה וקללותיה, ופירשו בגמ' במגילה שהיינו משום שגם עצרת היא ראש השנה שנידונים בה על פירות האילן, ולכן גם בזה שייך תכלה שנה וקללותיה.

ולכא' צריך ביאור למה לא תיקן עזרא כמו כן שיהיו קוראים קללות קודם הפסח שהוא יום הדין על התבואה. [ואין לומר שהיינו משום שכך עולה לפי סדר הקריאה בתורה, שהרי תקנת עזרא אינה שייכת דוקא למנהגינו שקוראים כל התורה בשנה אחת, ואף לפי המנהג הקדמון בארץ ישראל שסיימו כל התורה בג' שנים ג"כ היו קוראים בשבת זו קללות שבתורת כהנים, וא"כ למה לא תיקנו כמו"כ קודם הפסח].

אכן לדברי סבא זצ"ל נראה, שפרשת הקללות שבתורת כהנים שייכת באופן מיוחד למתן תורה, כי עיקר הקללות בפרשתנו שיהיו להם מפריעים וצרות שימנעו מהם לשבת ולעמול בתורה בנחת, וכן הברכות עיקרם שיוכלו לשבת מול הגמרא ולהגות בתורה בלא מפריעים וטירדות, ולכן קודם מתן תורה אנו מבקשים 'תכלה שנה וקללותיה' שלא יהיו לנו שום מפריעים ומניעות ונוכל לשקוד על התורה בנחת ושלווה אשר זוהי הברכה האמיתית שקיבלנו בחג השבועות.

כ"ח אייר

שמואל וירושלים

אחדות כל שבטי ישראל

בגליון הקודם הארכנו שלכל איש יש חלק מסויים בתורה לפי שורש נשמתו, ושהאדם צריך להתבונן על זולתו לפי נקודת מבטו וסגנון טבעו של זולתו, ולא לשפוט את חברו לפי נקודת מבטו של עצמו. ועוד נאריך בזה בעז"ה בגליון הבא לקראת חג השבועות.

והנה עומדים אנו לפני **הילולא דשמואל הנביא** בכ"ח אייר, וכבר הביא אאמו"ר זצ"ל בהספדו על רבינו הראי"ה את דרשת חז"ל על הפסוק 'ושמואל מת ויספדו לו כל ישראל ויקברוהו ברמה ובעירו' מלמד שכל אחד מישראל עשה לו הספד בביתו ובעירו כשם שנספד ברמה' מפני שכל ישראל היו מכירים במעלתו של אחד לפי הכרתו שהיה שמואל מחזר תמיד בכל ערי ישראל ודן אותם בשעריהם, והיינו דמעלתו של שמואל היתה שהיה הולך לכל עיר ועיר לדון אותה לפי עניינה ודרגת אנשי המקום, ולכן בכל עיר ועיר עשו לו הספד נפרד על מה שהשיגו והכירו הם בשמואל לפי חלקם. [וכן הראי"ה זצ"ל היה מחליף צורה לפי כל עיר ועיר, שהיה מתנהג עם הרחוקים בדרך קירוב ועם הגדולים בהשגות גבוהות וכו', ואחריו אבי רבי אריה זצ"ל היה יודע להגיע לכל עיר ועיר לפי עניינה, לדבר על לב הרחוקים מחד גיסא והקנאים מאידך גיסא, ואכמ"ל לע"ע].

והנה לא דבר ריק הוא **שזכינו ביום זה בשנת תשכ"ז לשוב לירושלים** עיר קדשינו ותפארתנו לאחר שגורשנו ממנה משך י"ט שנה, ושמעתי בשם הגאון רבי שלמה פיישר שליט"א שהאריך בשייכות בין שמואל הנביא לירושלים, ששמואל הנביא עסק עם דוד ברמה בנוייה של ירושלים והוא אשר ציוה לבנות שם את המקדש וכו', אכן לדברינו יש להוסיף בשייכות בין מידת שמואל למידת ירושלים שכשם שמידתו של שמואל היתה לילך אצל כל ישראל כל אחד לפי מקומו ועירו, ולכן בכו אחריו כל ישראל כמו שהזכיר אאמו"ר שם, כך היא באמת בחינת ירושלים, כי ירושלים לא נתחלקה לשבטים, והיינו שהייתה כוללת כל חלק וחלק משבטי ישראל איש כפי מידתו, וכפי שהארכנו בפרשת ויצא שלכך הוצרכו כל האבנים להתאחד בהר המוריה, כי זהו התנאי לבית המקדש שיהיה בה חלק מכל ישראל. וזוהי באמת ההכנה הראויה לקבלת התורה להתחזק בבחינת 'כאיש אחד בלב אחד' שזוהי בחינת ירושלים ובחינת שמואל הנביא.

לאחר פטירת **אאמו"ר זצ"ל** הגיע **אדמו"ר בעל הבית ישראל זי"ע** [שהיה בקירבה גדולה עם אאמו"ר, ומבקר תדיר בביתו להוועץ עמו] לנחמנו, ואמר לנו 'לא בכדי נקרא רבי אריה בפי כל – הצדיק הירושלמי' שכן ירושלים לא נתחלקה לשבטים, וגם רבי אריה לא נתחלק לשבטים, והיה באחדות ובאהבה עם כל שבטי העם.

גם בפרשתנו מבואר שהמעלה העליונה שתהיה לעתיד לבוא כשיסיר השי"ת כל טירדה וצער כדי שיהיו עמלים בתורה, יהיה על ידי 'ונתתי שלום בארץ', כמו שכתב רש"י 'הרי מאכל הרי משתה, אם אין שלום אין כלום'. כי האחדות והשלום בין חלקי העם זהו תנאי שיהיה להם שלום ושלחה מאויבים חיצוניים ומשאר טרדות. ויש להוסיף שבתחילה צריך שיהיה האדם **בשלום עם עצמו**, עם שני יצריו, ואח"כ יבוא לידי **שלום עם אחריו**, ומזה יבוא **לשלום חיצוני** מאויבים וטרדות חיצוניים גם כן.

לאחר הניסים הנפלאים שזכינו להם במלחמת תשכ"ז כאשר שוחררו המקומות הקדושים בירושלים ובחברון בבית לחם ובשכם, רשם אאמו"ר זצ"ל (שהיה אז חלש מזקנה ומחלות, הקטע המלא בהמשך הגליון):

"הלואי שיתקיים לזמן ממושך, מי יעלה ומי יקום, יותר נקל לכבוש מלהחזיק, וזה תלוי הרבה בשלום הפנימי, לא האמינו מלכי ארץ.. כי יבוא צר.. ה' יברך את עמו בשלום". וכוונתו לרמוז על הפסוק באיכה, בעוון מה הגיעו לידי צרות אשר 'לא האמינו מלכי ארץ כל יושבי תבל', משום 'כי יבוא צר ואויב בשערי ירושלים' כי נכנסה השנאה והאיבה לתוככי ירושלים, והיו צרים ואויבים זה לזה, וכיון שבטל השלום הפנימי שוב הפסידו גם את השלום החיצוני ונכנסו אויבים חיצונים בשערי ירושלים.

מי יעלה ומי יקום ההודאה והתפילה לאחר שובנו לירושלים

א"ה, הנה אף שסבא זצ"ל לא היה עוסק כלל בעניין יום העצמאות [ופעם אחת הזכרתי לו שהיום יום העצמאות, ולא הבין מה אני רוצה ממנו...], מ"מ כלפי יום ירושלים היה לו יחס מיוחד של שמחה, אף שלא שינה כלום ממנהגי היום. ובעניין זה מצאנו כמה מגדולי ישראל – מאותם שאומרים תחנון בה' אייר אפילו כשיש ברית... – ומכל מקום סברו שצריך לומר הלל בכ"ח אייר על ניסי המלחמה. ידוע גם שהגר"ח שמואלביץ היה עושה סעודת הודאה בכל שנה ביום זה [ושמעתי שהיו מפגינים מול ביתו...]. ובביהמ"ד של אדמו"ר מסלונים אין אומרים תחנון בכ"ח אייר¹. לעומת זאת, רבינו הגדול הגרא"מ שך זצוק"ל דחה דעה זו בשתי ידיו, אך המשגיח רבי יחזקאל זצ"ל דיבר בסגנון קרוב יותר להנ"ל².

יחסו של רבי אריה לניסי המלחמה, היה מורכב כדרכו, מחד גיסא הודה ושמח בניסים ובחזרתנו לעיר קדשנו וכו', אך מאידך בעיניו הפקחות ראה מיד את הקושי להחזיק בשטחים חביבים אלו כנגד כל אומות העולם.. לא ראה כאן איזו אתחלתא דגאולה, אלא גילוי השגחה נפלא, בחינת מציץ מן החלונות, שאין לדעת לכמה זמן ימשך.. ואכמ"ל.

במכתבו לאחר המלחמה תיאר רבי אריה את תחושות השמחה והדאגה:

זכינו לראות בעינינו בהרגשת הלב, מי זה עומד אחר כתלנו, ולראות מצבת קבורת רחל אמנו, אשר בזכותה ישובו בנים לגבולם. הייתי אח"כ בס"ד בחברון עיר האבות במערת המכפלה, התפללתי מנחה בתור ש"ציבור אצל מקום... יצחק אבינו {נמנע מלכתוב 'ציון' או 'קבורת' יצחק אבינו, כי באמת הם קבורים במערה ואינם מכוונים כנגד המצבות למעלה כנודע} שתיקן תפילת מנחה, הרגשתי המילים שהוצאתי מפי האבות הקדושים... נקוה ונתפלל להשי"ת שיהי' לקיום, בורא עולם בקנין ישרים זה הבנין בתקונו, כמובן זקוקים אנו לרחמי שמים מרובים... אנחנו זכינו לראות הכותל המערבי כמו שהיה כל השנים, כעת שברו הרבה המקום, הרחיבו כל המקום שלפני הכותל המערבי, מד"י {מדינת ישראל...} הרסו כל הבתים והסמטאות שמגיעים לכותל המערבי. בחג השבועות הי' אלפים ויותר איש, כן מבקרים בכל יום, אבל עדיין לילך ברגל, עדיין צריך לסובב, בחג השבועות לא הייתי, קשה בשבילי... אם לכתוב חדשות אין אפשרות אפילו מקצת מן המקצת, השגחה גלוי' מן החלונות ולא מן החרכים, דיו אילו ימי וכל [מי] כנישתא וכו' וכו'

¹ לאחר המלחמה נשא אדמו"ר בעל הנהגות שלום מסלונים שיחה מרגשת, בתוך דבריו אמר: 'ואני אמרתי נגרשתי מנגד עינך, אך אוסיף להביט אל היכל קדשך', הפסוק הזה עמד לנגד עיני לפני י"ט שנה, עת נפלה העיר העתיקה בידי הערבים, ושוב לא יכול יהודי לגשת אל מקום מקדשינו. והתאספנו כאלפיים איש בהיכל ישיבת מאה שערים, וישבנו על הארץ ובכינו. וחשבתי אז שהגענו לשיא ההסתר, כי אחרי שהושמדו מאיתנו בחירי האומה וכשישה מיליונים יהודים, וגדע בחרי אף את כל קרן ישראל, כל זמן שהכותל המערבי היה בידינו והיה לנו מקום הקודש הזה, שיהודי היה יכול לשפוך שיחו בפני אביו שבשמיים- עוד היה כח להחזיק מעמד. אבל מה נוראה הסתרת פנים זו שה' יתברך הרחיק אותנו מעל פניו וכאילו אינו חפץ שוב בנו, ואוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם. וכאותו בן המלך אשר מסוגל לסבול גם כשאביו מייסר אותו בכל מיני ייסורים קשים ורעים, אבל בשעה שאביו המלך מגרשו מהיכל המלך, על זה אינו יכול להתנחם ולהתחזק. והרגשנו באותה שעה, כי אנו מתמוטטים מצער ויגון שנגרשנו מנגד עיניך.

אשרינו מה טוב חלקינו בשעה הגדולה הזאת, ששוב האיר לנו הקב"ה בהארת פנים וגילויים שלא זכה שום דור, והוחזר לנו מקום מקדשינו, מקום שלא זכה שכינה משם. האושר והתענוג הכי גדול שיהודי מרגיש בעולמו הוא בשעה שמרגיש בקרבת אלוקותו יתברך, וכמו דאיתא "ואני קרבת אלקים לי טוב". והמקום המסוגל ביותר לזה הוא בכותל המערבי, שיהודי מרגיש כי הוא עומד שם נוכח פני ה' ושופך ליבו כמים ניכחו, וכשאומר שם "ברוך אתה וכו'", מרגיש משמעות מיוחדת בנוכחותו יתברך. שאם כי מלוא כל הארץ כבודו, אך שם המקום היחיד בעולם שלא זכה שכינה משם. ואילו פינו מלא שירה כיס, אין אנו מספיקים כו', מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו.

² הרוצה להרחיב ולעיין בשיטות רבותינו ראשי הישיבות בזה, יעיין נא במאמרה של אמי מורתי תליט"א בעניין זה, אפשר לקבלו במייל roizyroth@gmail.com

יותר מהכל נתרשמתי מאומץ רוחם של אחינו החיילים הפצועים, מי קלים ומי קשים, חסורי אברים, שמבליגים על כאבם ויסוריהם ומקבלים באהבה, אני בא לעודד אותם בבתי חולים ביחוד בהדסה.. והם מעודדים אותי.

רוח ההתעוררות נגעה ללב כאו"א. הלואי שיתקיים לזמן ממושך, מי יעלה ומי יקום {כלומר, גם אחרי שזכינו 'למי יעלה בהר', עדיין צריך להתפלל ל'מי יקום' שנעמוד שם לאורך זמן}, יותר נקל לכבוש מלהחזיק, זה תלוי הרבה בשלום הפנימי, לא האמינו מלכי ארץ.. כי יבוא צר... ה' יברך את עמו בשלום'.

התביעה על תלמידי ר"ע - מורא תלמידי חכמים

בגליון הקודם ביארנו הטעם שדוקא תלמידי ר"ע נתבעו על שלא נהגו כבוד זה בזה, משום שרבים הוא אשר יסד שואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה, ולכן היה עליהם להקפיד יותר בדבר זה. ונראה לבאר על דרך זו באופן אחר, שדוקא תלמידי ר"ע נתבעו על כך משום שרבים הוא אשר דרש 'את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים' כדאיתא בפסחים כב,ב. שמעון העמסוני היה דורש כל אתים שבתורה, כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא - פירש. אמרו לו תלמידיו: רבי, כל אתים שדרשת מה תהא עליהן? - אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך אני מקבל שכר על הפרישה. עד שבא רבי עקיבא ודרש: את ה' אלהיך תירא - לרבות תלמידי חכמים. ולכן דוקא תלמידי ר"ע היו צריכים להקפיד ביותר בזה לירא מלזלזל בכבוד חבריהם תלמידי החכמים תלמידי ר"ע.

ושמעתי מרבי מרדכי דימנטמן שליט"א בשם הגר"י גולדויכט זצ"ל שתמה למה באמת שמעון העמסוני לא תירץ כדרשת רבי עקיבא 'לרבות תלמידי חכמים', ומה ידע ר"ע שלא העלה שמעון העמסוני על דעתו.

והסביר, שרבי עקיבא השיג זאת רק לאחר שראה את שמעון העמסוני שפרש מכל מה שעמל ויגע במשך שנים ע"ג שנים, לדרוש כל האתים שבתורה, וכעת גמר אומר להתחיל ללמוד כל התורה מחדש בלא לדרוש את האתים, אשר בזה כמובן משתנים כל הפרטים ושאר הדרשות והמסקנות והפולפולים, ממש להתחיל הכל מבראשית, ותמה רבי עקיבא 'איך מצא שמעון העמסוני תעצומות עוז לעשות כן, להרוס מפעל חיים שלם בשביל האמת ולא להתפתות ולהדחק באיזה תירוץ של קש. אין זאת אלא ששכינת ה' שורה על תלמידי חכמים ומלהטת סביבותיהם, והמורא הגדול הוא אשר נותן להם כוח ועוצמה למלט נפשם מכל בדל טעות, ולהתחיל הכל מתחילה בחדת קודש ובהתלהטות אש שלהבתיה, לאזור מתנים ולחגור ירכיו לשוב על כל תלמודו שלמד כל השנים. מה נורא הדבר. מיד פתח ר"ע ואמר 'את ה' אלקיך תירא - לרבות תלמידי חכמים! אשר השכינה שורה עליהם וצריך לירא מהם כמורא שמים.

[א"ה, נכד המחבר, נראה דהתיקון לפגם זה של מורא תלמידי חכמים הוא במנהג האבלות, אשר עיקר עניינה אינו צער הלב אלא צורת ניהוג כבוד, כמוש"כ רש"י בסוכה כה, ואנו באים לקיים בזה כבוד ומורא תלמידי חכמים, לתקן צורת הזלזול בתלמידי ר"ע. ושמעתי מאמור"ר שליט"א שלכן אין להקפיד כ"כ בקטנים, אף במה שמקפידים בתשעת הימים, משום שכאן אינו מנהג צער הלב אלא ניהוג כבוד להזכיר מיתתם. [ובאמת לא שמענו שעוררו להרגיש צער הלב על פטירת תלמידי ר"ע, כמו שמעוררים בימי אבלות על החורבן, כי אין העניין הצער אלא צורת כבוד לתלמידי חכמים, לתקן הפגם בזה]. ואולי לכן לא נאסרו מחולות להדיא בפוסקים כמו בימי החורבן, כי זהו שייך יותר לצער הלב ולא לניהוג אבלות.

ולכן אנו נזהרים לכבד בימים הללו את התנאים הקדושים, רשב"י ושמעון הצדיק, ואת שמואל הנביא בהילולא שלו, ועוד, בשביל לתקן עניין כבוד תלמידי חכמים ומוראם [ובפרט שרשב"י הוא עצמו תלמיד ר"ע, הרי בזה מתקיים העניין של לנהוג כבוד בתלמידי ר"ע], ונראה דזהו העניין של תבערת המדורה אשר מדליקים על הציון, כי היא מאירה ומחממת ומשתלהבת ומתלהטת אך היא גם שורפת ואוכלת, וזהו עניין התורה אשר ניתנה במידת הדין [והג השבועות כנגד גבורת יצחק] וכך הם תלמידי חכמים אשר מחדדו אוהבים אותם ומתחממים לאורם אך מאידך הלא עקיצתם וגחלתם וכל דבריהם כגחלי אש וכו'.

ובאמת המתבונן יראה שיותר משהקפידו על ההילולא הקפידו יותר שלא לפגוע בשמחתה, וכמו שכתב המג"א שהאר"י אמר לתלמידו שכיון שאמר נחם ביום שמחתו של רשב"י יראה בנחמה, וכן מסופר בשבחי האר"י כמה הקפיד האר"י שלא לגזור על הנשים שלא להגיע בבגדי שבת להילולא (לחזק הצניעות), כי עי"ז ימנעו הבנות מלבוא להילולא, ויקפיד ע"ז רשב"י, עיי"ש. ואילו בספר הכוונות מבואר שלא היה האר"י נוהג בזה בקביעות – אלא פעם אחת או פעמיים בימי חייו, הרי דאף שלא הקפיד להשתתף בעצמו בהילולא דרשב"י מ"מ הקפיד מאד מאד שלא לפגוע בקוצו של יו"ד אפילו בעקיפי עקיפין בכבודו של רשב"י. וכן רבינו האור החיים עלה לשם כאשר כל כולו מירטט וכו' בעודו על ידיו ועל רגליו, וכל זה נראה לומר דזה באמת עיקר היום להיזהר בכבודם של תלמידי חכמים [ובפרט לתקן כבוד תלמידי ר"ע כאמור], אשר השכינה שורה עליהם, אש אוכלה אש.

ובאמת יש לדון מה חסרון יש בתפילת 'נחם', ומאי שנא משאר תפילות ובכיות הנשמעות במערת רשב"י בל"ג בעומר, ויש לומר שהוא צורת אבילות טפי, אך אפשר באופ"א, דידוע שהתורה אין שולט בה כלל עניין חורבן ושעבוד וגלות, ולכן בני לוי לא היו בשעבוד מצרים, וגם הארון לא גלה ממקומו, וכאשר נשבה בידי פלישתים רץ שאול וחטף את הלוחות כמו שאמרו חז"ל, כי התורה אינה נשבית. ובאמת, בתוך הגלות והחשיכה תמיד כאשר היו ישראל מכניסים עצמם לתוך לימוד התורה מיד היתה אש השכינה מתלהטת סביבותם, [זקני הקדוש רבי חיים יצחק מאלק זצ"ל הי"ד בהיותו בחשכת צעדת המוות לא הפסיק מלדבר ולמסור דברי תורה מאירים לסובביו, ובעוד שפתיו ממללות דברי אלקים חיים עלתה נשמתו בטהרה להדבק במקור החיים, זהו ממש בחינה זו, שאין הגלות נאחזת בתורה עצמה].